

Köszeg önálló történeti címerének rövid címertani leírása a következő:

A hegyben végződő pajzsalakú címer mezőszíne kék. Egyetlen osztás látható rajta a címertől magasságában. Ennek a vízszintes osztásnak az eredményeképpen létrejött mesteralak, pontosabban az egész pajzsláb fűzöld színű kapott.

Az osztás fölött a pajzsderek magasságáig ormós mellvédű városfalat látni. Ezt a pajzscölöp helyén emelkedő bástyatornyot bal és jobb szárnyra tagolja. Mindkét fal-szárny egy-egy felhúzott rácsozatú, nyitott városkaput kapott, egyrészt a déli, másrészt az északi kapuk érzékeltetésére. Középtű a bástyatorony magasságáig eléri a pajzsfő részét. Körülbelül a pajzsköldök magasságáig emelkedik a bástya talpazata trapéz alakú talpfővel. A háromszintes bástyát tehát a pajzsszív magasságában öli át a királyi korona. A könclyszerűen kiszélesedő bástyafő melvédijén megismétlődik a falakon látható ormós elem. Ezt azonban csúcsban végződő sisak zárja be.

A korona és a kapurácsok féme aranyszínű. Szürke színt kapott a szépen kváderozott városfal és a bástya felülete. A búzakék színű mezőt a XV. századi változatban ru-taalakú damaszkózással díszítették. Ezt 1622-ben barokk stílusú háttérdísz váltotta fel. A pajzsot két angyalfigura tartotta.

Az 1973-as címeralkotáskor igen jó ízléssel, nagy hagyománytisztelettel nyúltak az alkotók a témához. A jelképekből és díszítőelemekből, egyéb címerelemekből csak a feleslegeseket hagyták el: a jelképből a királyi koronát és a piros bástyafőt, a címerdíszből a pajzstartó figurákat és a háttérdamaszkózást. Jelképanyaga azonban két fontos részlettel gazdagodott. A heraldikai baloldalra (szemben a jobbra), a pajzs felső sarkába vörös csillagot tervezett a grafikusművész, míg a felső jobb sarokba Köszeg királyi várossá nyilvánításának évszáma, 1328. került.

Az öt ágú, arannyal szegélyezett vörös csillag a nemzetközi munkásmozgalom jelképe. Vele a felszabadulás után és óta végbement változást kívánták jelképezni. Az 1328-as dátum ma már nem a királyi jogállásra való hivatkozás. A köztudat — pontosabb vagy hitelesebb adatunk nem lévén — Köszeg város alapítását tiszteli benne.

Osszegében határozottan jó sikerült a községi címer megújítása. Még akkor is, ha egy színhasználati és egy tervezési kérdésben nem egészen értünk egyet. Nevezetesen az új címer címertalpjában található mesteralakban, a vízszintes osztás alatt a sárga szín indokolatlan. Nemcsak heraldikai szempontból, hiszen a címertani szabályok a sárga színt csak fémre engedik használni. Kár volt az eredeti címer szép fűzöld színét az új címerben felcserélni. Ezt azzal magyarázták, hogy Köszeg város színe a kék-sárga szín. Abban azonban egyet kellett volna érteni, hogy ez legfeljebb a zászlón képzelhető el. A címernek ugyanis nem feltétlen feladata, hogy a város színeit magán viselje. Ez a szép címer még elbírná azt a másik kritikai megjegyzést is, amely egy tervezési hibára vonatkozik. Gondolni kellett volna arra, hogy a címer jobb felső sarkában levő 1328-as évszámot is kétszínű nyomással hozzuk ki. Nemcsak azért, hogy a háttérből jobban kiemelkedjék, hanem az engyensúly kedvéért is. Hiszen a csillag erős színezése sokkal jobban sikerült.

Ezek után nem maradhat el az új címer heraldikai leírása:

Köszeg város címere csúcsban végződő, szabályos pajzs alakú. A címertalpjában egyszer vízszintesre osztott. A címertalp citromsárga színt kapott. A pajzsderek magasságában ormós mellvédű városfal húzódik. Ez a részlet, valamint a cölöphelyen egészen a pajzsfőig emelkedő bástyatorony jelenti a címerkép uralkodó elemét. A szépen kváderozott városfal jobb és bal szárnyán felhúzott rácsozatú városkapuk vannak. A címerkép egységesen arany színű. A búzakék címermező és a címerpajzs bal felső sarkában ötágú, arannyal keretezett vörös csillag, jobb felső sarkában az 1328-as évszám látható.

A címerkép arany színébe már nem illik belekötni. Ezt talán a kialakult új heraldikai gyakorlat is elfogadja már. Kétségtelen, hogy az elkészült 83 új városi címer egyik legsikerültebb darabja a községi: egyszerű, hagyománytisztelő, új jelképet is hordoz, s nagyon mértéktartó.

Dr. Bariska István

Arthur J. Patterson: A magyarok — országuk és intézményeik¹

„Elsajátítva a magyar nyelv olyan fokát, hogy nehézségek nélkül olvasok és átlagos könnyedséggel cseveghetek rajta, képessé váltam arra, hogy értesüléseket szerezzek azon osztályoktól és egyénektől, akikkel a nyugat-európai utazók többsége nem kerülhetett közvetlen érintkezésbe. Nyelvismeretemnek köszönhetem összegyűjtött

¹ Arthur J. Patterson: The Magyars; Their Country and Institutions (London, Smith Elder and Co., 1869.)

tudásom nagyobbik részét — benne külön is méltányolva a finom eltéréseket, amelyekkel maguk a magyarok tesznek különbséget a számos osztály és párt között.”²

„Patterson élete szorosan kapcsolódik a magyarországi anglisztika, illetve a magyar—angol kapcsolatok történetéhez. A Cambridge-i Egyetem diákja volt, 25 esztendőskorában díjnyertes esszéje jelent meg a kasztokról. Jól megtanul magyarul már első magyarországi útjai során: először 1882. márciusában utazik hazánkba és nemsokára újra megismétli látogatását, hogy előbb 11 hónapot, majd közel két évet töltsön Magyarországon. Nyelvtudásának állandó fejlesztésére nagy gondot fordít, és számos magyar barátira tesz szert, ami mind hozzásegíti őt magyarországi ismereteinek elmélyítéséhez. Hazánkkal kapcsolatos irodalmi működése a *Fortnightly Review*-ba írott három cikkével kezdődik. Ezek sikere alapján, anyagukat is hasznosítva írja meg később két kötetes nagy munkáját Magyarországról.³ Az 1869-ben megjelent mű mind Angliában, mind nálunk nagy sikert aratott; a „független” párt-állású Athenaeumban írott kritikájában Vámbéry egyenesen a legjobb könyvnek nevezte, amit Magyarországról írtak.⁴ Angóra foraitja Jéka Mór regényét, az új földesurat, majd később Gyulai Pál könyvét, az Egy régi udvarház utolsó gazdáját, kritikát közöl Kemény Zsigmondról és Gyulairol az Athenaeumban. A 80-as évek elején ismeretéseket közöl Fejméri Lajosnak az angol iskolarendszerről megjelent könyvéről, továbbá a magyar filológia helyzetéről. Magyar vonatkozású munkássága, kiemelkedő magyar írókhoz és tudósokhoz fűződő kapcsolatai hozzájárulnak ahhoz, hogy 1886-ban elnyerje nyilvános rendes tanári kinevezését a budapesti egyetem ekkor alapított angol tanszékére, ahol 1899-ben bekövetkezett haláláig működött. Nevéhez fűződik többek között az egyik első magyarországi angol nyelvkönyv megírása is.”⁵

Az alábbiakban Patterson magyarul soha nem jelent munkájából mutatunk be néhány jellemző szemelvényt.

Lóra termett a magyar⁶

„The Hungarian is born on horseback” — lóra termett a magyar. Ez egyike azoknak a szólásmondásoknak, melyek az ismétlés következtében nyernek hitelt, még azon személyeknél is, kiknek legjobban kellene ismerniük hamis voltukat. Ennek hangoztatása hasztalan legeyzeti sok bennszülött és magyarbarát külföldi hiúságot, kik abban a hitben leledzenek: ha elismerik, hogy a magyarok nem különösen jó lovasok, ezzel egy szomorú elkorcsosulást vallának be. Elkorcsosulást azokhoz a lovas-íjász ősökhez kepest, akiknek parthus-taktikája⁷ sok véres csatában hozta zavarba Nagy Károly olasz és német utódait. De az igazságot ki kell mondani.

A középosztály tagjait illetően elmondható, hogy — legyenek bár kereskedők vagy kézművesek — sokkal kisebb részük tudja megülni a lovat, mint angliai társaik. Természetesen ezek a megjegyzések nem vonatkoznak az arisztokráciára, sem azokra, kik az osztrák hadseregben teljesítenek tisztii szolgálatot. Ami a parasztságot illeti, kétségtelenül létezik egy nagy osztály, melynek tagjai csikónevelésre adták magukat. Szokásaik és viselt dolgaik sokkal inkább a dél-amerikai gauchokat⁸ idézik, mint bármely más európai népcsoportét. De ezen osztályon kívül semmit sem láttam, ami elhitette volna velem, hogy a magyar paraszt szükségszerűen lóra termett. Valóban, soha nem láttam magyarul környéken annyira embert lóháton, mint egy tisztán németek lakta erdélyi kerületben. Hun eredetüket eléggé igazolja a szekér vagy könnyű kocsi⁹ állandó használata, ezek valószínűleg nagyjából azonosak voltak azon szekerekkel, melyekkel a catalanumi sikon Attila barikádozta el táborát a döntést nem hozó mérsárlás után.

„Garibongyi”¹⁰

Egyszer egy gentleman érdekfeszítő, bár nem tökéletes beszámolót tartott nekem azokról a dalokról, amelyekkel az ő szülőfalujában enekelték meg a népszerű hőst, Garibaldit — vagy ahogyan ők nevezték, „Garibongyit”. Ezen dalok jól szemléltetik

² I. m.: I/2—3. old.

³ I. m.: I—II. kötet.

⁴ Vámbéry Armin (1832—1913) orientalista, egyetemi tanár, az MTA tagja, Athenaeum: politikai pártokhoz nem kötött angol irodalmi és általános hetilap.

⁵ Frank Tibor: Magyarország az angol publicisztikában (1865—1870). Századok, 1975/3—4, 577—578. old.

⁶ I. m.: I/191—192. old.

⁷ Csetes, az ellenséget meglepésztő visszavonulás.

⁸ A füves pampákon élő lovas marhapásztorok.

⁹ „light waggon”.

¹⁰ I. m.: I/201—203. old.

a kiműveletlen fő félig tudatos fortélyait, eleven realizmusát és összezsugorodott képzetét. Eredetük és formájuk a következő volt:

Egy fiatal parasztleányt besoroznak katonának és Itáliába küldik. Egy-két év múltán rövid szabadságra hazatér. Barátai és szomszédai kérdésekkel árasztják el a különös országról, ahol mint a császár katonája járt. A legtöbbször mégis arra kíváncsi — látta-e a híres-neves „Garibonyit”, a népek megszabadítóját, Kossuth Lajos, az Emancipátor barátját. Természetesen nagy patália támadna abból, ha azt felelné, hogy ő bizony nem látta. Mert mi haszna is van egy olyan embernek, aki megfordul Itáliában, és mégsem lát ottjártában semmi nevezetes dolgot. Így aztán mi mást felelhet, mint hogy látta őt — erre haladéktalanul felszólítatik, hogy írja le a megjelenését. Ez megis történik, Garibaldit a magyar paraszt ideái szerint festve le, úgy, ahogy egy populáris hősnak ki kell néznie. Fején pörge kalapot visel, huszáros mentéje panyókára vetve, fehér harei ménen lovagol és így tovább. Ekkor az elbeszélést laza versmértékben sorokba öntik, megtűzdelik némi rímekkel vagy mindenestre valami asszonanciával — akár maga az ifjú katona, akár más fiatal falubélije, kinek jobban rááll a feje a versfaragásra. Közönségesen szokott dolog, hogy két parasztleány összetársul — míg egyikőjük a szöveget gondolja ki, a másik dallamot talál hozzá tilinkóján. Így van ez, s habár a hunok bizonyosan nem voltak a hellének rokonai, mégis, Arkádia¹¹ pár jellemző vonása még mostanság is fellelhető Magyarországon.

A szegedi halászlé¹²

Teljességgel képtelen vagyok magyarázatot találni arra, miért sokkal zsirosabb az alföldi konyha, mint a hegyvidéki. Ez a tény azonban annyira közismert, hogy az egyik megyében élő családok nem szívesen fogadnak fel olyan szakácsot, aki egy másik megyéből való. Mivel Szeged közvetlenül a Tisza mellett fekszik — és erről a folyóról egy népi mondás úgy tartja, hogy több benne a hal, mint a víz —, a város különösen ismert az itteni halászléről. Ez egyfajta vagdalék, ami a Tiszában található különféle halakból készül. A haldarabokat egy nagyon forró lében párolják, majd bőségesen megszórják a nemzeti pirospaprikával. Hasonlóképpen készül, mint a francia bouillabaisse¹³, amit Thackeray¹⁴ dicsőít jól ismert balladájában. Különös előnyük a szegedi jóembereknek, hogy egy hallal telt folyó partján élnek, mivel a debreceni civisektől eltérően ők szinte mindnyájan katolikusok.

A kolera¹⁵

Kellemes szórakozásomat nagyban gátolta a kolera, amit a königgrätzli¹⁶ csata győztese hurcoltak be az osztrák birodalomba. Meglehetősen kellemetlen volt ez számomra, mivel szervezatem elkörtájt közeledni érezte a betegségét. Mint számos más magyar városnak, Szegednek is csak csekély számú temploma van — temérdek lakosságát figyelembe véve —, de facto csak egy-egy minden városnegyedben, amelyekre területét felosztották. Mivel a harangok minden olyan személy halála után megszólaltak, kinek rokonai meg tudták fizetni számára a respektus e hiábavaló jelét, egész álló nap kénytelenek voltunk emlékezni a járvány jelenlétére. Sokan panaszkodtak fel keserűen az egyházat és a városatyákat a kitört pánikért, ami oly végzetesen segíti a kór terjedését, ekként súlyosbítva azt. És ez még nem minden. Szeged városának birtokában volt egy Szent Rozáliának szentelt kápolna, amely a római katolikusok zarándokhelyéül szolgált. Aratási időszak lévén, dologidő alatt a parasztság nem áldozhatott időt vallási szertartásaira. Következésképpen éjjeli körmeneteket rendeztek a kápolnához, hogy a szent közbenjárásáért könyörögjenek. A megjelentek temérdek sokan voltak, kimerültek a napszitta mezőkön töltött hosszú órák kemény munkájától, felingerlödtek a vallási érzelmeiktől és a ragály méretétől, és ki voltak téve a fagyos levegőnek és az éjszakai harmatnak. E sokadalomban a dögvész természetesen különös erősséggel terjedt.

Közlí: Majoros Klára

¹¹ A boldogság, a gondtalan pásztorok országa a klasszikus költészetben. Eredetileg pásztornép lakta vidék Görögország területén.

¹² I. m.: I/134. old.

¹³ A Marseille környéki tengerparton népszerű, csipős halleves.

¹⁴ William Makepiece Thackeray (1811–1863) világhírű angol író. Ismert művei: Hiúság vására, Henry Esmond. Szobok könyve.

¹⁵ I. m.: I/136–137. old.

¹⁶ Az 1866-os porosz–osztrák háborút eldöntő ütközet, ahol az osztrák csapatok megsemmisítő vereséget szenvedtek.

